

Razvojni potencijal sportskog i zdravstvenog turizma u Istri

Glušić, Nora

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:909232>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

NORA GLUŠIĆ

RAZVOJNI POTENCIJAL SPORTSKOG I ZDRAVSTVENOG TURIZMA U ISTRI

Završni rad

Pula, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

NORA GLUŠIĆ

RAZVOJNI POTENCIJAL SPORTSKOG I ZDRAVSTVENOG TURIZMA U ISTRI

Završni rad

JMBAG: 0303083139, redoviti student

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Posebni oblici turizma

Znanstveno područje: Interdisciplinarne znanosti

Mentor: doc. dr. sc. Nataša Urošević

Pula, rujan 2021.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Posebni oblici turizma.....	2
2.1. Povijesni razvoj posebnih oblika turizma.....	2
2.2. Posebni oblici turizma u Republici Hrvatskoj.....	4
2.3. Posebni oblici turizma u Istri.....	5
3. Istra kao destinacija posebnih oblika turizma.....	6
3.1. Karakteristike poluotoka.....	6
3.2. Problem održivosti turizma u Istarskoj županiji.....	7
3.3. Razvoj posebnih oblika turizma kao moguće rješenje problema održivosti.....	7
4. Sportski turizam.....	9
4.1. Definicija i kategorije.....	9
4.2. Povijesni razvoj sportskog turizma u Republici Hrvatskoj.....	10
4.3. Sportski turizam u Istri.....	11
4.3.1. Sportske manifestacije.....	11
4.4. Sportski turizam u Master planu razvoja.....	13
5. Zdravstveni turizam.....	16
5.1. Definicija i kategorije.....	16
5.2. Povijesni razvoj zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj.....	18
5.3. Zdravstveni turizam u Istri.....	19
5.3.1. Aktualna ponuda.....	20
5.4. Wellness turizam.....	21
5.4.1. Ponuda u Istri.....	22
5.5. Zdravstveni turizam u Master planu razvoja.....	23
6. Komparativna analiza i studija slučaja.....	24
6.1. Metodologija istraživanja.....	24
6.2. Rezultati istraživanja.....	26
6.3. Osvrt na provedeno istraživanje.....	31
7. Zaključak.....	32
Literatura.....	33
Prilozi.....	36
SAŽETAK.....	38
ABSTRACT.....	39

1. Uvod

Istra je najrazvijenija turistička regija u Hrvatskoj, koja ostvaruje četvrtinu turističkih dolazaka, te isto toliko ukupnih noćenja u RH. Usprkos jedinstvenoj prirodnoj i kulturnoj atrakcijskoj osnovi te ugodnoj klimi, koja omogućava cjelogodišnji boravak i odmor, i dalje prevladava model masovnog turizma, karakteriziran ekstremnom sezonalnošću u ljetnim mjesecima i koncentriranošću u obalnom pojasu. Kako bi se prevladali ključni problemi održivosti aktualnog modela, kontinuirano se radi na razvoju posebnih oblika turizma namijenjenih specijaliziranim segmentima koji funkcioniraju tijekom cijele godine i koji nisu vezani za turizam sunca i mora. Globalni trendovi i aktualna pandemija naglasili su važnost razvoja posebnih oblika turizma koji valoriziraju jedinstvene prirodne karakteristike i tradicijsku baštinu, poput ekoturizma, agroturizma, zdravstvenog i wellness, sportskog i rekreativnog turizma. Imajući u vidu spomenuti kontekst, veliki razvojni potencijal i promjene u preferencijama posjetitelja, ovaj rad se bavi prvenstveno potencijalima razvoja sportskog i zdravstvenog turizma u Istri. Glavna hipoteza ovog rada glasi: „Istra ima veliki potencijal za razvoj sportskog i zdravstvenog turizma“. Svrha rada je analizirati aktualno stanje i mogućnosti rasta sportskog i zdravstvenog turizma u Istri. Cilj je rada prepoznati potencijal razvoja sportskog i zdravstvenog turizma u Istri. Metode korištene u radu su metoda analize i sinteze te metoda kompilacije.

Rad se sastoji od pet poglavlja. U prvom poglavlju predstaviti će se posebni oblici turizma u Republici Hrvatskoj te u Istri. U drugom poglavlju raspraviti će se o Istri kao destinaciji posebnih oblika turizma, o njenim karakteristikama te o problemima održivosti turizma u RH i kako se oni mogu riješiti razvitkom posebnih oblika turizma. Treće poglavlje usmjereno je ka sportskom turizmu, u kojem će se predstaviti razvoj sportskog turizma u Hrvatskoj, samo definiranje i kategoriziranje sportskog turizma te sportski turizam u Istri i u Master planu razvoja. Četvrto poglavlje razrađuje temu zdravstvenog turizma s definiranjem i kategoriziranjem ove vrste turizma. Predstavlja se povijesni razvoj zdravstvenog turizma u Hrvatskoj te trenutna ponuda u Istri. Pri kraju četvrtog poglavlja predstavlja se *wellness* turizam i njegova ponuda u Istri. Posljednje poglavlje posvećeno je komparativnoj analizi i studiji slučaja, u kojoj je provedena anketa s turističkim zajednicama četiri istarske destinacije vezano za temu završnog rada.

2. Posebni oblici turizma

Suvremeni turizam možemo podijeliti u dvije glavne skupine. Prva skupina je masovni turizam koji je karakteriziran masovnim organiziranim putovanjima, niskim cijenama i paket-aranžmanima agencija i turoperatora. S druge strane nalaze se posebni oblici turizma kod kojih je motiv putovanja uglavnom zadovoljavanje vlastitih specifičnih potreba kroz razne oblike turizma.

Pod pojmom posebni oblici turizma podrazumijevaju se putovanja čiji je primarni razlog ili cilj ostvarenje nekog posebnog interesa i uživanje u njemu, a to može biti fizička aktivnost, hobi, određena tema ili vrsta destinacije, tj. atrakcije.¹

Posebni oblici turizma mogu se kategorizirati u dvije skupine. Prva skupina su posebni oblici turizma zasnovani na prirodnim resursima u koje svrstavamo zdravstveni turizam, nautički turizam, sportski turizam, seoski turizam, ekoturizam, ribolovni i lovni turizam, naturizam i slično. Druga skupina su posebni oblici turizma zasnovani na društvenim resursima, kojima pripadaju kulturni turizam, kongresni turizam, gastronomski turizam, vjerski turizam, turizam događaja i slično.

2.1. Povijesni razvoj posebnih oblika turizma

Turizam se kao gospodarska aktivnost počinje razvijati tek pojavom industrijske revolucije, no postoje naznake kako su i prije tog perioda postojale aktivnosti koje se mogu svrstati u kategoriju turizma. Razvojne faze turizma možemo podijeliti na:

- Rano doba – prve civilizacije, Grčka, Rim, Azija (preteče razvoja turizma)
- Srednje doba – od V. do XIV. stoljeća, hodočašća, istraživačka putovanja (pretežito vjerska putovanja)
- Doba renesanse – od XIV. do XVII. stoljeća, edukativna putovanja, Grand Tour (edukacija vezana za kulturu; umjetnost)
- Industrijska revolucija – od 1750. do 1850. godine, razvitak gradova, parni stroj (osviještenost o mogućnostima putovanja)
- Moderni turizam – danas (razvoj prometa, potrošnje, masovni turizam, razvoj posebnih oblika turizma).²

Potrebno je napomenuti da su u prvom razdoblju, ranom dobu, glavni motivi putovanja bili su prvenstveno posjete raznim proročistima, lječilištima, točnije

¹ B. Rabotić, *Selektivni oblici turizma*, Beograd, Visoka turistička škola strukovnih studija, 2013. str.19

² J. Gržinić, *Uvod u turizam: povijest, razvoj, perspektive*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2019. str.36

termama, te posjete sportskim igrama (Olimpijske igre). U doba renesanse javlja se pojam „Grand Tour“, koji označava početak turističkih putovanja. U tom periodu putovala je europska aristokratska mladež po Europi kako bi se kulturološki obrazovala. Do početka industrijske revolucije putovanja su si mogli priuštiti samo oni koji su bili imućni. Godine 1841. Thomas Cook organizira prvo organizirano putovanje za susret antialkoholičara. To je prvi korak pri stvaranju masovnog turizma.

Nakon Drugog svjetskog rata turizam doživljava veliki porast. U tom periodu radnici dobivaju više slobodnog vremena zahvaljujući smanjenju fonda radnih sati. Time im se pruža prilika za odlazak na odmor, a ujedno dolazi i do razvoja zračnog prometa što putnicima približava udaljene destinacije. Pojam masovnog turizma veže se uz unaprijed isplaniranih i unificiranih paket-putovanja, organiziranih od strane turističke agencije, te se ponude ne adaptiraju prema željama korisnika, u ovom slučaju putnika.

Selektivni turizam svoje razvojne obrise „bilježi“ ranih sedamdesetih godina 20. stoljeća, kao odgovor na proturječja i nastupajuću krizu masovnog turizma.³ Promjena se javlja 80-ih godina 20. stoljeća po pitanju turističke potražnje te dolazi do njenog fragmentiranja. Turizam se počinje okretati prema samom pojedincu i ispunjenju njegovih potreba, uslijed čega dolazi do nastanka posebnih oblika turizma. Upravo ovom velikom promjenom putnici više pažnje pridaju pronalasku informacija o odabranoj destinaciji te se stvara osviještenost oko očuvanja okoliša. Još jedan pozitivni aspekt posebnih oblika turizma je taj da se zbog raznih motiva dolazaka produžuje turistička sezona. Turisti su zainteresirani za putovanja više puta godišnje, te traže različita iskustva kako bi ispunili svoju želju za nečim novim. Takvi motivi aktivnosti mogu se ostvariti samo putem posebnih oblika turizma.

Kako je masovni turizam sve više upadao u nove i sve izrazitije kontroverze, konflikte i krize, odnosno, kako se budila globalna i lokalna savjest o pretjeranosti rasta turizma, o negativnostima sezonskog karaktera, o pomanjkanju kvalitetnih činitelja, sadržaja i programa u turizmu, o opasnostima od tzv. turistifikacije, od sve veće prijetnje svekolikim resursima, te velikog planiranja i razvoja, tako se povećala nužnost prelaska u selektivne ili održive forme, to jest prema društveno održivoj formi turizma.⁴

³ V. Jadrešić, *Janusovo lice turizma: od masovnog do selektivno-održivog turizma*, Zagreb, Plejada, 2010, str. 184

⁴ Isto, str. 164

2.2. Posebni oblici turizma u Republici Hrvatskoj

Pojam posebni oblici turizma počinje se koristiti u hrvatskoj literaturi već tijekom 70-ih godina 20. stoljeća. Tim su se pojmom označavali svi oblici turističkih kretanja kojima osnovni motiv nije sunce i more već drugi motivi.⁵ Alfier je krajem 70-ih godina 20. stoljeća smatrao kako su posebni oblici turizma one vrste koje su kompatibilne s prirodnim i drugim obilježjima prostora te ne smiju štetiti okolini već garantiraju očuvanje ambijentalne vrijednosti. Alfier svrstava u posebne oblike turizma:

- Zdravstveni turizam ili lječilišni turizam u obliku integralne talasoterapije, balneoterapije, klimatoterapije i silvoterapije
- Rekreativski i sportski turizam na moru, vodama i planinama
- Ruralni ili rustikalni jednostavni turizam u mirnim primorskim i kontinentalnim mjestima
- Nemotorizirani – itinerarni – pješački, konjički, ciklički turizam, za „divlji“ odmor i „divlja“ krstarenja i za ekološke ferije na velikim područjima
- Kulturni turizam s najrazličitijim sadržajima i u najrazličitijim oblicima, za studijske ferije, za manifestacijski turizam i za turizam susreta.⁶

Devedesetih godina 20. stoljeća pojam posebnih oblika turizma počeo se češće koristiti. Obujam ovog tržišta nije poznat te se smatralo kako je i dalje u porastu zbog velikog broja turističkog kretanja. Nakon Domovinskog rata turizam se većinom bazirao na tipu „sunce i more“ te se posljednjih godina počelo ponovno ulagati u posebne oblike turizma kako bi se smanjila sezonalnost i produžila turistička sezona na cijelu godinu.

U današnje vrijeme razvijaju se mnoge vrste posebnih oblika turizma. Razvija se sportski turizam, kulturni turizam, kongresni turizam, nautički turizam, gastronomski turizam, ruralni turizam, arheološki turizam te mnogi drugi. Vidljivo je da Republika Hrvatska ima veliki potencijal u tom polju, no postoji još mnogo mjesta za napredak.

⁵T. Pančić Kombol, *Selektivni turizam. Uvod u menadžment prirodnih i kulturnih resursa*. Matulji: TMCP Sagena, 2000, str. 91

⁶ Ibidem, str. 91-92

2.3. Posebni oblici turizma u Istri

U ovom potpoglavlju predstaviti će se posebni oblici turizma koji se razvijaju u Istarskoj županiji. Raznovrsnost turističke ponude je jedan od ključnih čimbenika zbog kojih je Istra najrazvijenija turistička regija u Hrvatskoj. Analiza web-stranica Turističke zajednice Istarske županije ukazuje da se Istra uspješno pozicionira kao destinacija posebnih oblika turizma. Osim klasičnog turizma „sunce i more“ Istra se promovira kao „Zelena Istra“ koja se povezuje uz ekoturizam. Stavlja se veliko značenje na prirodu i na njezino očuvanje te se promoviraju razne lokacije u kojima bi gosti mogli uživati.

Nadalje prisutan je kulturni turizam. Mogu se pronaći prijedlozi za posjet raznih manifestacija, atrakcija te kulturnih spomenika, poput „Top 5 najstrašnijih legendi Istre“, „Top 5 atrakcija za ljubitelje kulture u Istri“ te „Život i smrt na užarenom pijesku Arene“ koji se vezuje uz gladijatorske borbe u pulskom amfiteatru.

Posebno razvijen oblik turizma posebnih interesa je gastronomski turizam koji se promovira kroz razne vinske ture, „Ceste sira“, „Istarske medne točke“, tartufom te samom istarskom kuhinjom.

U kategoriji sportskog turizma Istra nudi široki spektar izbora. Najrazvijeniji sportovi su biciklizam, planinarenje, penjanje te vodeni sportovi. Mogu se pronaći razne ideje za biciklističke ture poput „Bezgranična sloboda na dva kotača“, „Top 5 najromantičnijih biciklističkih staza Istre“, ujedno se vidi pokušaj povezanosti s tehnologijom koja je sve više prisutna u svakodnevnim životima te postoji prijedlog ture „Šetajte i planinarite do najboljeg mjesta za selfie“.

Posljednji oblik posebnog turizma je zdravstveni i wellness turizam. Promocija se vrši kroz razne naslove poput „Ozdravite na zelenom poluotoku“, „Ugasite smartphone i uživajte!“ te „Vrijeme je opuštanja!“.

3. Istra kao destinacija posebnih oblika turizma

U ovom poglavlju će se predstaviti karakteristike poluotoka, problemi održivosti turizma u Istarskoj županiji te razvoj posebnih oblika turizma kao moguće rješenje problema održivosti.

3.1. Karakteristike poluotoka

Istra je najveći poluotok smješten na istočnoj obali Jadrana. Kopnena granica nije u potpunosti utvrđena no ukupna površina poluotoka proseže se od Miljskog poluotoka i naselja Doline (San Dorligo della Valle), prateći sjeverni rub Ćićarije do Klane, Kastva i uvale Preluke kraj Voloskoga.⁷ Uzimajući to u obzir može se reći kako je ukupna površina poluotoka 3558 km². Većina poluotoka spada pod Istarsku županiju, dok mali dio istočne obale Istre spada pod Primorsko-goransku županiju. Klima Istre karakterizira se kao umjereno kontinentalna. Srednja zimska (siječanj) temperatura iznosi 3,5°C do 5,5°C na zapadnoj obali, 2°C u unutrašnjosti (Pazin) te -1°C na Učki. Srednja ljetna (srpanj) temperatura iznosi od 23°C do 24°C na zapadnoj obali, 21,5°C u unutrašnjosti i 17°C na Učki.⁸

Godišnje količine oborina računaju se u spektru od 800 mm u zapadnoj Istri pa sve do 3000 mm na najvišim vrhovima Učke. Najviše količine oborina, posebice kiše, padne tijekom jeseni i proljeća.

Istra je geografski na vrlo povoljnom položaju. Nalazi se u blizini velikih emitivnih zemalja čiji građani dolaze upravo u Hrvatsku na ljetovanje. Geografsko-turistički je položena prema Austriji, Mađarskoj, Češkoj i Slovačkoj od kojih je važno spomenuti gradove poput Beča, Budimpešte i Münchena iz kojih dolazi veliki broj gostiju. Italija je ujedno jedna od ključnih emitivnih zemalja. U gradu Trstu veliki je interes za dolazak na odmor u Istarsku županiju zbog same blizine te rodbinskih odnosa, veliki broj stanovnika rođenih u Istri i drugim krajevima koji su nekada bili pod vlašću Italije. Po pitanju susjedne države, Slovenije, iz Ljubljansko-Radovljiške kotline dolazi veliki broj turističke klijentele koji su ujedno i vjerni gosti već duže vremena.⁹

⁷ Istra, Hrvatska enciklopedija, <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=28002> (pristupljeno 01.07.2021)

⁸ Loc. Cit.

⁹ Blažević I., *Turizam Istre*, Zagreb, Savez geografskih društava Hrvatske, 1984., str.10

3.2. Problem održivosti turizma u Istarskoj županiji

U procesu razvoja turizma Istarske županije nameću se ključni izazovi koji su i dalje prisutni, posebice izazov održivosti turizma na kojem Istra kontinuirano radi, a mogu se riješiti posebnim oblicima turizma. Cilj je ostvariti cjelogodišnji turizam. Kao što je ranije spomenuto hrvatski turizam bazira se prvenstveno na ponudi „sunce i more“ te je glavni motiv dolaska gostiju upravo odmor. Osim odmorišnog turizma može se reći da su nautički i kulturni turizam počeli biti jedni od razloga dolaska na područje Istre, ali i dalje puno manje nego što je to ljetni odmorišni turizam. Upravo zbog ljetnog turizma, sezonalnost na obalnom području vrlo je visoka. Najveći brojevi dolazaka gostiju ostvaruju se tijekom ljetnih mjeseci, točnije u srpnju i kolovozu. Turizam ima veliku ulogu u hrvatskom BDP-u te veliki broj stanovnika radi u turističkom sektoru. Spomenuti razlozi dolaska gostiju ostvaruju pozitivan porast, no potrebno je dodatno razviti ostale oblike turizma kako bi se privukao što veći broj gostiju. Potrebno je razviti kvalitetu same ponude turističkih atrakcija i ostalih turističkih ponuda. Unutrašnjost Istre posljednjih se godina počela razvijati, no taj proces još je uvijek u samim počecima. Ruralni turizam te cikloturizam dva su glavna motiva kojima se pokušavaju privući gosti.

3.3. Razvoj posebnih oblika turizma kao moguće rješenje problema održivosti

Definicija održivog turizma glasi „Turizam koji u potpunosti uzima u obzir trenutne i buduće gospodarske, društvene i okolišne učinke, brine se o potrebama posjetitelja, sektora, okoliša i destinacije.“¹⁰ Samo dostizanje održivosti turizma proces je koji vrlo dugo traje te zahtjeva konstantno praćenje učinaka na zajednicu ali i na goste. Kako bi se uspelo u stvaranju održivosti potrebno je poraditi na kvaliteti usluga koje se pružaju gostima, pružiti im vrijedno iskustvo te zadržati visoki stupanj zadovoljstva. Razvitak posebnih oblika turizma moguće je rješenje problema održivosti. Postepenim uvođenjem raznih oblika turizma poboljšava se turistička ponuda države ali i određene destinacije. Putnici danas traže individualiziraniji pristup te žele doživjeti posebno iskustvo koje se može ostvariti upravo posebnim oblicima turizma. Time u destinaciju dolaze gosti koji su zainteresirani za jedan ili više posebnih

¹⁰ Održivi razvoj turizma u Hrvatskoj, <http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=97> (pristupljeno 28.06.2021)

oblika turizma. Uvođenjem i daljnjim razvijanjem posebnih oblika turizma dolazi do stvaranja diverzifikacije ponude. Prednosti koje se time stvaraju su produljenje turističke sezone i razvitak turizma u svim dijelovima Hrvatske, što dovodi do većeg broja gostiju ali i većeg zadovoljstva kod samih gostiju.

4. Sportski turizam

4.1. Definicija i kategorije

Sportskim turizmom smatraju se sva putovanja s ciljem bavljenja sportom, putovanje u destinaciju kako bi se promatrao sportski događaj te putovanja s ciljem posjeta sportskim atrakcijama. Sportski turizam postao je veliki dio globalne kulture te postaje sve češći motiv putovanja u određene turističke destinacije. Jačanje odnosa sporta i turizma dovelo je do razvoja posebne vrste turizma, to jest sportsko-rekreacijskog turizma. Postoje dvije definicije koje se vežu uz sportski turizam. Šira definicija utvrđuje kako je sportski turizam pasivno ili aktivno sudjelovanje na sportskom događaju. Kao primjer navodi se odlazak sportaša na Olimpijske igre ili odlazak navijača na nogometnu utakmicu. Nadalje, u užoj definiciji sportski turizam definira se kao primarno aktivno rekreativno sudjelovanje u sportu, kao primjer može se navesti igranje golfa na Floridi. Sport daje značajan doprinos kod razvoja turizma u destinacijama, direktno i indirektno. Pomaže kod regeneracije, tj. oživljavanjem urbanih cjelina, obogaćivanje postojeće turističke ponude, poboljšanje infrastrukture te jačanja turističkog imidža destinacije.

Postoje različiti načini kategorizacije sportskog turizma. Prva podjela je podjela sportskih turista u dvije grupe, to jest tvrda i meka skupina. Tvrđi sportski turisti su oni koji sudjeluju na sportskim takmičenjima i kojima je upravo to motiv za putovanje, neovisno da li bili aktivni ili pasivni sportaši. Meki sportski turisti putuju s ciljem aktivne sportske rekreacije u određenoj vrsti sporta poput biciklizma, skijanja i slično.¹¹ Iduća podjela, koja se često spominje u literaturi, polazi od motiva turista te diferencira sportski turizam i turistički sport. Pod sportski turizam spadaju sva putovanja koja su motivirana neposrednim sudjelovanjem u sportskim aktivnostima. Turistički sport se odnosi na putovanja kod kojih se sport javlja kao sekundarni motiv.

¹¹ B. Rabotić, *Selektivni oblici turizma*, Beograd, Visoka turistička škola strukovnih studija, 2013, str.78

4.2. Povijesni razvoj sportskog turizma u Republici Hrvatskoj

Razvoj sportskog turizma u Republici Hrvatskoj vezuje se uz posebne sportske programe, centre za fizičku rekreaciju te kampove za reprezentacije u raznim sportovima. U ovom potpoglavlju predstaviti će se najvažniji dijelovi razvitka sportskog turizma u RH.

Bilo je pokušaja razvijanja posebnih sportskih programa koji su uvršteni u turističku ponudu, no ti programi nisu bili dugoga vijeka. Dva najpoznatija pokušaja bila su na otoku Badija 1955. godine i u gradu Poreču 1957. godine. Veliki značaj u razvoju sportsko-rekreacijske ponude imao je Odjel za tjelesnu rekreaciju na Politehnici za tjelesni odgoj u Zagrebu, današnji Kineziološki fakultet. Prvi projekt uspješno je realiziran 1966. godine u Baški na otoku Krku i u Crikvenici. U tom periodu izgrađeni su i prvi objekti za tjelesnu rekreaciju u turizmu uz pripadajuće sadržaje kao što su: stol za stolni tenis, ljuljačke, minijaturni golf tereni te pikado. Nakon uspješnog ishoda prvog projekta nastavilo se s ulaganjem u ostale projekte unutar kojih su izgrađena dva eksperimentalna centra za fizičku rekreaciju u turizmu, koji su sagrađeni u gradu Puli te u Makarskoj. Nakon toga otvoreno je još devet centara za tjelesnu kondiciju na obalnom djelu države: gradovi Pula, Umag, Rovinj, Omiš, Bol na otoku Braču, Rab i Lopar. Zbog velikog odaziva ponuda za fizičku rekreaciju uvedena je u brojne centre za liječenje te su se aktivnosti preusmjerile s rehabilitacije na prevenciju. Program je u pravilu trajao 14 dana te je bio organiziran tako da se tijekom dana izvodilo pet sati rekreacijskih aktivnosti. Na početku i na kraju svakog programa provodili su se funkcionalni pregledi kako bi se utvrdilo početno stanje te sam napredak u periodu od dva tjedna. Kampovi su organizirani prema određenim temama koje su sudionici pohađali prema vlastitim afinitetima. Teme općeg interesa bile su nepušenje, kretanje kao faktor zdravlja, pravilna prehrana, prevencija bolesti ovisnosti, tjelesna aktivnost i kronične bolesti srca. Teme za ciljane skupine bile su stres i zaštita od istog, osteoporoza, ateroskleroza, dijabetes i arterijska hipertenzija.

Daljnji razvoj programa nastavio se u posljednjih dvadeset godina, kada se nakon Domovinskog rata počinje ponovno ulagati u turizam te otkrivati nove grane turizma. Raznim kampovima za reprezentacije u svim sportovima te razna natjecanja dovela su do značajnog razvoja sportskog turizma posljednjih godina.

4.3. Sportski turizam u Istri

Kao što je ranije spomenuto Istra ima povoljni geografski položaj, a klima i priroda pogoduju za razvoj sportsko-rekreacijske ponude. Sport kao motiv dolaska u Istru je zastupljeniji u predsezoni nego u sezoni, to jest tijekom ljetnih mjeseci. Trenutna ponuda temelji se na cikloturizmu, tenisu, stolnom tenisu te planinarenju. Kao gradovi s najvećom sportsko-turističkom ponudom ističu se Poreč i Umag. Umag se ujedno smatra i europskim gradom sporta, poznato je da se tamo održavaju ATP turniri te veliki dio grada zauzimaju teniski tereni oko kojih su izgrađeni prateći kompleksi zgrada. Poreč je poznata destinacija u kojem razne reprezentacije, ne samo Hrvatske, dolaze na pripreme. Iako nisu toliko popularni potrebno je spomenuti ujedno i grad Rovinj i Medulin. Rovinj je poznata destinacija za nogomet, to se moglo ujedno i vidjeti tijekom Europskog prvenstva u nogometu kada je naša reprezentacija odlazila u Rovinj na pripreme. Medulin je poznati atletski centar. To je jedna od najdražih destinacija za pripreme mnogih klubova i selekcija iz cijele Europe. Ono što je manjkavo u sportsko-rekreacijskoj ponudi je ponuda golf terena koja je minimalna. Iako je golf vrlo atraktivan sport on sa sobom donosi velike probleme te su potrebna velika ulaganja u njega. Tematika golfa u Istri bit će detaljnije prezentirana u potpoglavlju 4.4.

4.3.1. Sportske manifestacije

Sportske manifestacije smatraju se sportskim atrakcijama. Sva takmičenja koja privlače zanimanje i pažnju velikog broja ljudi, kao i razna klupska nadmetanja ili sportski susreti s jakim i političkim ili nacionalnim predznakom, smatraju se sportskim atrakcijama.¹² Velike sportske manifestacije imaju višestruku važnost i utjecaj na mjesto održavanja, njegovu regeneraciju te na poziciju u međunarodnom turizmu, to jest na imidžu destinacije. Utjecaj na mjesto održavanja vidljiv je po tome što nakon održavanja određene manifestacije lokalnom stanovništvu ostaje na raspolaganju obnovljen ili novoizgrađen kompleksni kapacitet koji se kasnije koristi u raznim aktivnostima turizma, sporta i drugih aktivnosti. Potiče se lokalno stanovništvo s bavljenjem sportom što dovodi i do veće potražnje za sportskom opremom, a ujedno se potiče na zdraviji život. Time se dolazi opet do početka u kojem se spominje značajan rast interesa u sportski turizam.

¹² B. Rabotić, *Selektivni oblici turizma*, Beograd, Visoka turistička škola strukovnih studija, 2013., str.80

Sportske manifestacije u Istri vrlo su atraktivne te ih ima nekoliko koje privlače veliki broj gostiju. Predstavit će se, ukratko, one koje su najposjećenije.

Prva je manifestacija „Plava Laguna Croatia Open Umag“. Ove godine, 2021., održava se 31. ATP teniski turnir. To je najstariji teniski turnir u Hrvatskoj, osim samog turnira nudi se i široka ponuda popratnih gastronomskih, turističkih i zabavnih događaja. Osim što privlači veliki broj sportskih entuzijasta, dolaze i brojni ljudi koji pripadaju političkoj, gospodarskoj i „show business“ eliti.

Iduća manifestacija je „100 milja Istre“. Ove godine, u rujnu, je osmo izdanje ultratrail utrke. Utrka je 2016. godine uvrštena u Ultra-Trail World Tour (UTWT), koji čini elitna skupina od samo nekoliko prestižnih svjetskih utrka.¹³ Utrka je podijeljena u pet kategorija raznih boja. Svaka boja označava određenu težinu i duljinu staze. RED staza je najteža staza, prostire se od istočne obale Istre, sa startom u Labinu, preko Plominske gore, Učke i Ćićarije te s ciljem u gradu Umagu. Staza prolazi i kroz razne gradiće u unutrašnjosti Istre poput Buzeta i Motovuna. Duljina staze iznosi 168 km. Nadalje postoje staze BLUE sa 128 km dužine, GREEN sa 67 km, YELLOW s 47 km, te najnovija staza WHITE s 20 km dužine. WHITE staza namijenjena je početnicima u trail trčanju te starta iz Grožnjana i završava u Umagu kao i ostale staze.

Nadalje, manifestacija Cro Race održava se početkom listopada. To je peta etapa profesionalne biciklističke utrke koja je smještena na području Labina i Rapca. Cro Race je međunarodna biciklistička utrka koja privlači svjetske poznate bicikliste sa svih strana svijeta. Utrka se vozi diljem cijele Hrvatske te sveukupna duljina iznosi više od tisuću kilometara. Svake godine jedna etapa utrke vozi se u Istri.

Posljednja manifestacija koju je potrebno spomenuti je „Istria300“. Radi se o biciklističkoj utrci čiji je domaćin grad Poreč. Ove godine održava se 09. listopada, a utrka se dijeli na tri staze raznih duljina. Najduža je staza 300 km, zatim 235 km te najkraća od 155 km. Svaka od njih ima različite rute ali sve startaju i završavaju u gradu Poreču. Poput prethodne, privlači veliki broj ambicioznih biciklista. Sudionike staze vode kroz razne gradove u unutrašnjosti Istre ali prostiru se i do istočne obale poluotoka te prolaze kroz Skitaču i grad Labin.

¹³ 100 Miles of Istria – The biggest croatian trail running race, <https://www.istria100.com/language/hr/> (pristupljeno 02.07.2021)

4.4. Sportski turizam u Master planu razvoja

Master Plan turizma Istarske županije je projekt je pokrenut od strane Turističke zajednice Istarske županije. Projekt je raspisan za period od 2015. do 2025. godine. Dokument je podijeljen na jedanaest operativnih strategija i povezanih akcijskih planova. Plan uključuje zadatke poput razvoja proizvoda, smještaja, turističke infrastrukture, prometa i dostupnosti, politike razvoja prostora, te zaštite prirodnih i kulturnih resursa, marketing, razvoj ljudskih resursa te upravljanje kvalitetom.

Ovim dokumentom razmatra se i turističko pozicioniranje Istre te se spominje iduća ideja Istre kao destinacije: „Istra kao turistička destinacija nudi posjetiteljima doživljaj toplog, prijateljskog i opuštajućeg okruženja uz jednostavan dostup kroz aktivni odmor i zabavu. Naglašava regionalno iskustvo, uključuju kulturu, gastronomiju, događanja i festivala, s diferenciranim pristupom odmoru uz more. Istra je dinamična destinacija sa širokim rasponom istarskih urbanih i ruralnih struktura, spojem obalnog i unutrašnjeg krajolika koja postaje nadahnućem turističkog istraživanja.“¹⁴

Nadalje, vizija turizma Istre koja se želi ostvariti do 2025. godine je sljedeća: „Istra je globalno prepoznata turistička regija koja je svoje autentične vrijednosti uspješno integrirala u udoban i poželjan životni prostor. Istarski način života određuje njegovu autentičnu regionalnost, koja na otvoren i pouzdan način razvija originalne, inovativne i konkurentne turističke proizvode kroz suradnju svih aktera.“¹⁵

Istra Bike Experience je program s kojim će se poboljšati biciklistička ponuda i sve vezano uz nju na području Istre. Cilj je uspostaviti jedinstvenu mrežu istarskih biciklističkih ruta kako bi se ovaj proizvod mogao još efikasnije i konkurentnije promovirati i prodavati primarno na europskom tržištu.¹⁶ Nakon analize stanja 2014. godine došlo se do zaključka kako se proces razvoja biciklističkih staza fragmentira između administrativnih cjelina na razini Istre poput općina i gradova. Na razini regije postoji projekt „Istra Outdoor“ koji ima neke naznake koje vode prema ujedinjenom turističkom proizvodu, no zbog raznih ograničenja u organizacijskom sektoru te u sektoru ljudskih resursa tadašnje aktivnosti nisu odgovarale stvarnim potrebama. Aktivnosti koje se planiraju provesti u Master planu su sljedeće:

- Spajanje fragmentiranih biciklističkih mikro sustava na razini općina i gradova u

¹⁴ Horwath HTL, *Master plan turizma Istarske županije 2015. – 2025. : Finalni izvještaj Master plana*, Poreč, Turistička zajednica Istarske županije, 2014., str. 118

¹⁵ Ibidem, str. 115

¹⁶ Ibidem, str. 156

jednu funkcionalnu cjelinu – identifikacija potrebnih infrastrukturnih zahvata i povezivanja postojećih ruta;

- Mapiranje i označavanje ruta koje se isključivo sastoje od trasa na prometnicama niskog volumena prometa, odvojenim biciklističkim stazama i zelenim putovima;
- Tematizacija biciklističkih ruta – odnosno u prvoj fazi barem određivanje karaktera rute (obiteljska ruta, gastro, vinska, povijesna, itd.);
- Stvaranje moderne i sadržajno razrađene informacijske infrastrukture – online i offline mobilne aplikacije sa svim rutama i dodatnim funkcijama – prikupljanje bodova, nagrađivanje, oznake kvalitete „Bike Welcome“ objekti, planiranje itinerara, itd.;
- Uspostavljanje profesionalnog regionalnog procesa upravljanja, razvoja i marketiranja/komercijalizacije biciklističkog proizvoda;
- Planiranje prekogranične integracije biciklističkih ruta, posebice prema Sloveniji te Italiji;
- Osmišljavanje i implementacija sustava označavanja objekata koji zadovoljavaju propisanim kriterijima za uključivanje u budući program – mjesto objedinjavanja svih pružatelja usluga koji su se prilagodili potrebama turista biciklista – npr. Istra Bike Experience ili Istra Bike Friendly.¹⁷

U ovom djelu Master plana osim Turističke zajednice Istarske županije, dionici koji su uključeni u provođenje projekta su: Istra Bike DMC (IRTA), Jedinica lokalne samouprave (JLS), TZ nižih razina, Upravni odjel za turizam, Hrvatske šume, Republika Hrvatska te svi ostali sudionici s vlasničkim ulogama.

Golf Experience je idući program koji se nalazi u Master planu. Cilj ove aktivnosti je stvoriti posebnu golf infrastrukturu za pozicioniranje Istre kao mediteranske golf regije. Smatra se kako je golf proizvod koji ima iznimno povoljnu sezonalnost, aktivan je u predsezoni i posezoni te je nužno razviti infrastrukturu koja će omogućiti na europskoj razini konkuriranje postojećim golf regijama središnje Europe i Mediterana. Trenutni je nedostatak vrlo mali broj golf terena te je potrebno poraditi na daljnjem razvoju infrastrukture kako bi se upotpunili spomenuti nedostaci. Analizom prostorno planske dokumentacije predviđa se mogućnost izgradnje 18 golf terena s popratnim

¹⁷ Horwath HTL, *Master plan turizma Istarske županije 2015. – 2025. : Finalni izvještaj Master plana*, Poreč, Turistička zajednica Istarske županije, 2014., str. 156

sadržajima. Područja na kojima bi se izgradilo su sljedeća:

- Stancija Špin, Tar Vabriga
- Plava i Zelena laguna, Poreč
- Stancija Grande, Umag
- Stancija Grande, Vrsar
- Markocija, Umag, Buje
- Prašćarija, Novigrad
- Paravia, Bale
- Negrin, Vodnjan
- Fratarska šuma, Brtonigla
- San Marco, Rovinj
- Vrnjak 1, Grožnjan
- Vrnjak 2, Grožnjan
- Marlera, Ližnjan
- Brkač, Motovun
- Porto Mariccio, Vodnjan
- Muzil, Pula
- Poreč, Poreč
- Larun, Tar Vabriga

Kroz analizu zamijećen je veliki interes u izgradnji golf terena. Dinamika ostvarenja golf terena vrlo je nepovoljna te u većini slučajeva ograničena na imovinsko-pravne sporove, vlasničke probleme, nesigurnosti investitora u dugoročnu održivost projekta te nerealnim otkupnim cijenama zemljišta. Jedno od mogućih rješenja navodi se u Master planu u vidu zasnivanja fonda za projekte turističke infrastrukture.

Posljednja je aktivnost Sport Experience koji je fokusiran na nogomet i tenis. Cilj je stvoriti fizičke preduvjete europski konkurentnog proizvoda nogometnih priprema i tenisa. Potrebno je formirati barem jedan nogometni kamp sa svim potrebnim infrastrukturnim sadržajima. Smatra se kako je osnivanje nogometnog kampa važan korak pri stvaranju ozbiljnog proizvoda u vidu nogometnih priprema. Kod razvoja tenisa potrebno je oblikovati terene i prateće infrastrukture koji zadovoljavaju ozbiljne konkurentske standarde. Za područje cijele Istre to znači kako obalni klasteri moraju razviti infrastrukturu za navedeni sport prema uzoru sjeverno-zapadne Istre.

5. Zdravstveni turizam

5.1. Definicija i kategorije

Zdravlje je najstariji motiv turističkih putovanja. Pod pojam zdravstveni turizam spadaju sve privremene promjene stalnog boravišta pojedinca u određeno povoljnije klimatsko ili kupališno mjesto radi zdravstvene preventive, kurative i rehabilitacije.¹⁸ Glavni motiv zdravstvenog turizma je čuvanje zdravlja. Prema definiciji WHO-a, iz 1976. godine, zdravlje je stanje fizičkog, mentalnog i društvenog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti ili slabosti. U današnje vrijeme putovanja zdravstvenog turizma su više motivirana održavanjem, stabiliziranjem te vraćanjem fizičkog i mentalnog dobrostanja. Ono se postiže korištenjem prirodnih ljekovitih faktora, medicinskih usluga, sportsko-rekreativnih i wellness sadržaja izvan mjesta stalnog boravka.

Postoje razni koncepti i tipologije zdravstvenog turizma i turista. Tipologija medicinskog turista dijeli se u pet kategorija:

- 1) Pravi turist → pojedinac čija posjeta uključuje turističke aktivnosti, ali i medicinski tretman, koji međutim, nije imao utjecaja na izbor putovanja. Tu ujedno pripada turist koji dolazi na godišnji odmor s namjerom da koristi medicinsku uslugu ili se za nju odluči na licu mjesta.
- 2) Liječeni turist → je morao primiti medicinsku pomoć zbog nepredviđenih zdravstvenih problema.
- 3) Medicinski turist
- 4) Pacijent na godišnjem odmoru → putovanje je pretežno u funkciji liječenja, ali on koristi i turističke sadržaje (karakteristično za osobe koje se oporavljaju poslije kirurških intervencija).
- 5) Pravi pacijent → posjećuje destinaciju samo radi medicinskog tretmana, tj. liječenja, i nije zainteresiran za njenu turističku ponudu.

Nadalje, zdravstveni turizam je definiran i podijeljen u tri ključne kategorije po kojima se može razlikovati.

¹⁸ B. Rabotić, *Selektivni oblici turizma*, Beograd, Visoka turistička škola strukovnih studija, 2013., str.98

- 1) Termalni turizam → zvan i kupališni turizam, SPA; često se smatra i dio wellness turizma. Ponuda je u ovoj kategoriji kombinirana zdravstvena i turistička uloga.
- 2) Medicinski turizam → gost se podvrgava medicinskom tretmanu, operativnom zahvatu ili intervenciji od strane liječnika-specijaliste. U ovu kategoriju pripadaju operacije u bolnicama i klinikama (plastična operacija, stomatologija...) te razne vrste terapija gdje je gost, u ulozi pacijenta, podvrgnut liječenju specifičnog zdravstvenog problema (depresija, dijabetes...), no katkad može biti i medicinska usluga koja nije dostupna u svim zemljama (eutanzija, abortus). Medicinski turizam ima dvije osnovne forme, a to su kirurška i terapijska, no može se nadodati i medicinski wellness. Kirurški turizam izvodi se na relaciji razvijene zemlje – zemlje u razvoju. Ključna stavka je da su medicinske usluge znatno povoljnije u zemljama u razvoju te mogu biti specijalizirane za određenu vrstu zahvata. Primjer su kirurški zahvati koji su postali značajan motiv putovanja u inozemstvo. Terapijski medicinski turizam razlikuje se od kirurškog jer zahtjeva duži boravak ili višekratne posjete destinaciji. To mogu biti postoperacijska putovanja ili dugotrajnije terapije.
- 3) Wellness turizam → koncept se razvio iz niza terapija koje postoje u zdravstvenom turizmu poput hidroterapije, talasoterapije i balneoterapije. Fokusira se na sva tri aspekta: tijelo, duh i um. Razne aktivnosti pripadaju ovoj kategoriji, kretanje, fizičke vježbe, opuštanje, te osjećaj zadovoljstva, koristi se holistički pristup zdravlju. Cilj nije liječenje bolesti već mijenjanje navika kako bi se dovelo do promjene načina života. Osnovni elementi su prirodni agenti (voda, more, vjetar, sunce, aromatično bilje), antistres programi (autogeni programi, masaže, kupke, joga, sauna), zdravstvena terapija (dijagnostika, rehabilitacija, psihoterapija, zdrava ishrana) te ljepota (kozmetički tretman, pedikura, manikura i slično).

Ranije spomenuti medicinski wellness nalazi se na razmeđu wellness turizma i medicinskog turizma jer uključuje i uslugu specijaliziranog ljekara. Korisnici nisu pacijenti već osobe koje se brinu o sebi te žele poboljšati svoje zdravlje i očuvati ga. Postoje dvije vrste usluga: direktan i indirektan način korištenja usluga. Direktan način je kada se namjerno koriste aktivnosti i usluge kod zatraženog liječenja. Indirektan

način je aktivnost turista koji se kupava u termalnoj vodi ili samo uživa u ugodnoj klimi.

5.2. Povijesni razvoj zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj

U Hrvatskoj postoji višestoljetna tradicija povremenog odlaska njezinih žitelja u lječilišna, poglavito toplička mjesta. Međutim, o pravom zdravstvenom turizmu može se govoriti u okviru specifične turističke pojave, turizma povlaštenih društvenih slojeva, koji se javlja otprilike od sredine 19. stoljeća, a završava početkom Prvog svjetskog rata.¹⁹ Tada su izgrađeni brojni turistički kompleksi hotela i vila koji su i danas očuvani te se koriste u lječilišnim mjestima. Lječilišta su zasnivala svoju ponudu na prirodnim ljekovitim činiteljima, točnije termalnoj ili termo-mineralnoj vodi, morskoj vodi te mediteranskoj klimi.²⁰ Nudili su se popratni sadržaji za bogati društveni život. U Hrvatskoj u tu kategoriju pripadaju Varaždinske Toplice, Krapinske Toplice, Stubičke Toplice, Lipik, Daruvarske Toplice, Rovinj, Topusko, Brijuni, Opatija, Veli Lošinj, Crikvenica itd.²¹ Nakon Drugog svjetskog rata lječilišta u Hrvatskoj počela su poprimati značajke zdravstvenih ustanova, točnije bolnicama. Tijekom Domovinskog rata bolnice su proglašene specijalnim bolnicama za medicinsku rehabilitaciju. Potražnja za nekadašnjim prirodnim lječilištima bila je mala te poticaj za izgradnjom objekata koji bi se time bavili nije postojao. Kao reakcija na takvo stanje počeli su se graditi zabavni vodeni parkovi i wellness hoteli. U wellness hotelima se mogu, ali ne moraju, koristiti prirodni ljekoviti činitelji i obavljati liječnički nadzor. 1995. godine osnovana je Zajednica zdravstvenog turizma Hrvatske, članovi su bili prvenstveno specijalne bolnice, sljedbenici prirodnih lječilišta te ostale toplice.²² 2004. godine Zajednica se dijeli u dvije grupe. Prva je Grupacija specijalnih bolnica i lječilišta, dok je druga Grupacija wellness centara. Posljednjih godina pokazao se veliki interes znanstvene zajednice za tu vrstu turizma čime se proširuje literatura i objavljuju se znanstveni radovi u kojima se turizam analizira, definira te kategorizira kako bi se što jasnije mogao predstaviti javnosti te time pokrenuti njegov razvitak ne samo u teorijskom smislu već i u praksi.

¹⁹ Čorak, S. i V. Mikačić, *Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno*, Zagreb, Institut za turizam, 2006. str. 216

²⁰ Ibidem, str. 217

²¹ Ibidem str. 217

²² Ibidem str. 218

5.3. Zdravstveni turizam u Istri

Rimske terme prvi su oblik zdravstvenog turizma koji se javlja na području Hrvatske, no 19. stoljeće je period velikog razvitka zdravstvenog turizma u Hrvatskoj. Najpoznatije destinacije u Istri koje se razvijaju su grad Rovinj i otočje Brijuni. U potpoglavlju bit će predstavljen razvoj grada Rovinja kao lječilišna destinacija, brijunskog otočja te razvoj Istarskih toplica.

Grad Rovinj se prvi put spominje 1886. godine kao lječilišno mjesto.²³ Godine 1888. osnovano je morsko klimatsko lječilište „Maria Theresia“, danas poznato kao Specijalna bolnica za ortopediju i rehabilitaciju „Martin Horvat“. Specijalizirano je za liječenje dječje skrofuloze i nekih oblika koštano-zglobne tuberkuloze. Lječilište je najstarija ustanova te vrste na našoj obali. Izgrađeno od strane Društva iz Beča za podizanje i razvoj morskih bolnica i azila za siromašnu djecu i za bolesne od skrofuloze i rahitisa. Korisnici su bili pretežito ljudi iz Austro-Ugarske, Rusije i Njemačke. Lječilišni kompleks smješten je na području sjevernog dijela rovinjske luke Valdibora, u predjelu Sv. Pelagija.

Brijuni su bili poznato europsko i svjetsko ljetovalište u 19. i 20. stoljeću. 1893. godine Paul Kupelwieser je otkupio Brijunsko otočje, koje je bilo leglo malarije. Nakon što je riješio problem malarije, pomoću poznatog njemačkog znanstvenika Roberta Kocha, Kupelwieser počinje ulagati u Brijunsko otočje te stvara mali raj na zemlji. Izgrađeno je klimatsko morsko lječilište ekskluzivnog karaktera. Godine 1913. izgrađen je zimski bazen uz hotele s toplom morskom vodom. Nudile su se i razne sportske aktivnosti poput jedriličarskih regata, plivanja, tenisa, bicikliranja, golfa te pola. Tijekom 30-ih godina 20. stoljeća uvode se terapijske usluge poput hidroterapije, fototerapije, elektroterapije, blatne kupke, terapije radijem, specijalne dijeta te tečajevi plivanja, no ubrzo nakon toga plan propada te je cijela ponuda povučena.²⁴ Danas su Brijuni nacionalni park te se više ne smatra lječilišnom destinacijom.

Posljednja lokacija u Istri koju ćemo predstaviti su Istarske Toplice, ujedno poznate pod nazivom Toplice Sv. Stjepana. Smještene su u dolini rijeke Mirne između Buzeta i Motovuna. Godine 1817. na tom području podižu se dvije drvene konstrukcije koje su bile lječilišne zgrade te postaju stacionarom za liječenje vojnika.²⁵ One su 1854.

²³ Car A. i M. Seršić, „Od blatne kupke do wellnessa“: razvoj zdravstvenog turizma u Hrvatskoj, Opatija, Hrvatski muzej turizma, 2010., str. 53

²⁴ Ibidem str. 62

²⁵ Ibidem str. 64

godine zamijenjene zidanim građevinama te time postaju poznate kao Terme Santo Stefano. Tijekom Drugog svjetskog rata cijeli kompleks je srušen te revitalizacija započinje tek kasnije u 60-im godinama 20. stoljeća kada lječilište postaje odjel za medicinsku rehabilitaciju Medicinskog centra Pula i time započinje njegova ekspanzija. Sedamdesetih godina ulazi u sastav turističkog poduzeća Rivijera iz Poreča te time se grade suvremene zgrade i proširuje se lječilište. Istarske Toplice spadaju u suptermalne vode jer ne prelaze normalnu temperaturu ljudskog organizma (20-36° C).²⁶ Voda je ljekovita zbog visokih koncentracija radona i sumpora te se to manifestira ljekovitim učincima na bolesni organizam. Ljekoviti efekti postižu se samim kupanjem u vodi, oblaganjem tijela blatom anorganskog podrijetla te inhalacijom sumporovodika i plemenitog plina radona. Toplice se prvenstveno koriste za liječenje reumatičkih oboljenja te oboljenja lokomotornog sistema. Moguće je liječiti i bolesti iz područja metabolizma te respiratornih organa. Danas se toplice nalaze u privatnom vlasništvu.

5.3.1. Aktualna ponuda

Aktualna ponuda u Istri je prisutna u zdravstvenim ustanovama poput Istarskih toplica, specijalne bolnice za ortopediju i rehabilitaciju „Martin Horvat“ u Rovinju te u raznim dentalnim ordinacijama diljem Istre.

Istarske toplice svoju ponudu baziraju na wellnessu, fizikalnoj terapiji te stomatološkim uslugama. Specijalna bolnica za ortopediju i rehabilitaciju „Martin Horvat“ u Rovinju nudi usluge liječenja fizikalnom terapijom, rehabilitacijom, hidroterapijom, elektroterapijom, kineziterapijom te heliotalasoterapijom. Kako bi se olakšalo pacijentima odlazak na more te izvođenje raznih terapija s morskom vodom 2017. godine otvorena je prva suvremena plaža za medicinsku rehabilitaciju u Hrvatskoj upravo u Rovinju.

Dentalni turizam u Istri jedna je od najrazvijenijih pod-tržišnih niša medicinskog turizma u Istri. Velika prednost je dostupnost cijene koja je prihvatljivija u odnosu na zemlje u okruženju. Nadalje, brža realizacija zahvata, visoka kvaliteta pruženih usluga i mogućnost spajanja s godišnjim odmorom su kvalitete koje pomažu s razvitkom ove pod-tržišne niše. Najznačajnija tržišta su Austrija, Italija i Njemačka. Ordinacije ujedno usavršavaju svoje specijalizacije te se razvija estetski turizam s malim neinvazivnim

²⁶ Blažević I., *Turizam Istre*, Zagreb, Savez geografskih društava Hrvatske, 1984., str. 50

zahvatima. Najveći broj dentalnih klinika koje posluju na prostoru Istre su manje obiteljske klinike smještene u Rovinju, Poreču, Umagu i Puli.

Potrebno je spomenuti još dvije značajne zdravstvene ustanove u Istri. Prva je Poliklinika za hemodijalizu Feriendialyse u Rovinju te Poliklinika Peharec u Puli koja je jedna od vodećih poliklinika u području fizikalne terapije i rehabilitacije bolnih stanja povezanih s kralježnicom i lokomotornim sustavom.

Kako bi se poboljšalo stanje zdravstvenog turizma u Istri potrebno je povezati ga s drugim oblicima selektivnog turizma. Ujedno, zdravstveni turizam trebao bi postati temelj turističkih paket aranžmana, a ne dopunska usluga, te pokrenuti specijalizacije u području sportske rehabilitacije, medicinskog wellnesa, hipoterapije te ortopedije.

5.4. Wellness turizam

Wellness turizam je zvan i „industrija dobrobiti“, svako putovanje s intencijom ostvarivanja ravnoteže i harmonije mentalnih, fizičkih i duhovnih vrijednosti čovjeka pripadaju wellness turizmu. Vizija wellness turizma je razvoj i ekspanzija industrije novih proizvoda za postizanje dobrobiti koja već danas donosi višestruke koristi. Danas wellness turizam predstavlja najsuvremeniju koncepciju i trend turističke ponude koja je započela s razvitkom devedesetih godina 20. stoljeća. U Europi se ta ponuda proširila u zemljama koje su već imale razvijenu ponudu zdravstvenog turizma i kupališnih centara, to su države poput Češke, Njemačke, Slovenije, Italije, Mađarske, Austrije, Švicarske i Francuske. Wellness integrira veliki broj različitih komponenti koje različito utječu na kvalitetu života. Komponente su mentalna, socijalna, emotivna, duhovna i tjelesna. Emocionalni wellness raspoznaje pozitivne osjećaje, optimizam i konstruktivna rješenja problema. Intelektualni wellness se bavi željom za učenjem te primjenom informacija radi boljeg funkcioniranja organizma u funkciji kvalitete života. Fizički wellness podrazumijeva efikasnost u poslu i kvalitetno korištenje slobodnog vremena. On obuhvaća fitness i optimalnu razinu tjelesnih sposobnosti. Socijalni wellness bavi se osobom koja je sposobna za kvalitetnu komunikaciju s drugim osobama. Posljednji je duhovni wellness koji je osobno bogatstvo duhovnog života koje čini osnovu zadovoljstva samim sobom i osobnim vrijednostima.

Wellness programe mogu se podijeliti u tri kategorije:

- 1) Prevencija bolesti ili zaštita zdravlja
- 2) Tjelesno vježbanje i fitness

3) Programi ljepote

Wellness u RH je moguće razviti u već postojećoj ponudi, i to:

- a) U centrima zdravstvenog turizma uz programe rehabilitacije
- b) U planinskim centrima uz programe rehabilitacije
- c) U hotelima visoke kategorije kao programe rekreacije i programe ljepote
- d) U hotelsko-turističkim centrima uz more kao dopunu programa rekreacije, aktivnog odmora i slično.

5.4.1. Ponuda u Istri

Wellness ponuda u Istri vrlo je ograničena. Glavnina ponude može se pronaći u hotelima koji su kategorizirani s minimalno tri zvjezdice. Većinom su u vlasništvu Maistre, Valamara ili Plave Lagune, no izdvajaju se mali hoteli poput San Servolo Resort & Beer Spa, Villa Rosetta, Hotel Nautica i Heritage Hotel San Rocco. Ponuda u većini hotela bazira se na raznim vrstama masaža, tretmani lica, korištenje raznih sauna te za aktivnije korisnike dostupni su bazeni te teretane u sklopu smještaja.

5.5. Zdravstveni turizam u Master planu razvoja

Zdravstvenom turizmu u Master planu razvoja posvećeno je malo pažnje, no sami planovi su vrlo ambiciozni te njihova realizacija značila bi značajan napredak u tom sektoru. Napominje se kako je potrebno osposobiti minimalno dvije do tri polivalentne institucije koje bi bile zdravstveni centar, to jest poliklinika.²⁷ Nadalje, treba stvoriti specijalizirani zdravstveni proizvod. Ovo je ključna stavka jer se s malim i neinvazivnim zahvatima stvara veliki promet koji se mogao do sad primijetiti u dentalnom turizmu. Po pitanju turističke infrastrukture nužno je nadograditi današnji sustav staza za trčanje, fitness i biciklizam te spojiti ga s GPS sustavom i pravilnim markiranjem ruta. Ovaj potez važan je kod individualiziranog tipa gostiju koji su takozvani „self training experts“. Kod doživljaja napominje se organizacija Boot camp-ova koji su najpropulzivniji oblici grupnog sustava rekreacije.²⁸ Potrebno je osmisliti koje vrste kampova će se stvoriti te ih razrađeno i detaljno promovirati u javnosti.

U kategoriji promocije i prodaje spominje se „Wellness a la carte“ što je ponuda koja klasificira top 20 wellness programa te ih se nudi budućim gostima. Online planeri wellnessa s kojima gosti mogu ispuniti svoju potrebu za individualiziranim pristupom pri planiranju. To bi bila web platforma koja okrupnjava sve programe i ponude.²⁹

U području profesionalnog razvoja potrebno je osmisliti adekvatnu i kvalitetnu edukaciju kako bi se stvorili kvalitetni radnici u području wellnessa.

²⁷ Horwath HTL, *Master plan turizma Istarske županije 2015. – 2025. : Finalni izvještaj Master plana*, Poreč, Turistička zajednica Istarske županije, 2014., str.139

²⁸ Ibidem, str. 140

²⁹ Ibidem, str. 140

6. Komparativna analiza i studija slučaja

Kroz prijašnja poglavlja uvidjelo se da je Istra, po pitanju selektivnih oblika turizma, dosta dobro razvijena te se planira dalje razvijati kako bi se privukao još veći broj gostiju i to onih s većom platežnom moći. Upravo kako bi se bolje analiziralo trenutno stanje razvoja sportskog i zdravstvenog turizma u Istri, te njihov daljnji razvoj, osmišljena je anketa koja je izložena u ovom radu.

U ovom poglavlju predstaviti će se metodologija istraživanja, kratko će se razraditi anketa te će se prikazati rezultati istraživanja.

6.1 Metodologija istraživanja

Za potrebe istraživanja provedena je anketa s predstavnicima turističkih zajednica grada Poreča, grada Rovinja, grada Pule te grada Barbana. Odabrane su upravo ove destinacije zbog toga što su Poreč i Rovinj vodeći gradovi u Istri u sportskom i zdravstvenom turizmu. Pula i Barban, iako imaju razvijeni turizam, nemaju dovoljno razvijene odabrane oblike turizma, te su dio ankete kao destinacije koje imaju potencijala za razvoj. Anketom se analizira koliko zajednica investira u pojedine vrste turizma te koji su planovi za daljnji razvoj. Podijeljena je u četiri dijela te je sačinjena od kombiniranih pitanja, otvorenog i zatvorenog tipa. Anketa spada pod izviđajna istraživanja, točnije pod analizu odabranih slučajeva. Analiza odabranih slučajeva daje nam mogućnost intenzivnog raščlanjivanja odabranih slučajeva koji se odnose na sličnu problematiku istraženu u ovome radu.³⁰ Iako se u ovoj vrsti istraživanja pretežito koriste pozitivna i negativna iskustva, kako bi se što bolje shvatila njihova suština, ovdje će se analizirati destinacije s trenutno najboljim rezultatima u turizmu (Poreč i Rovinj) te one koje imaju potencijala razviti odabrane vrste turizma (Pula i Barban).

Anketa je provedena u periodu od lipnja do srpnja 2021. godine. Suradnjom s odabranim turističkim zajednicama ispunjeni su svi planirani uvjeti ankete korištenjem metode ispitivanja.

Ciljevi istraživanja su uvidjeti trenutno stanje razvoja sportskog i zdravstvenog turizma u pojedinim gradovima, koje su dominantne ustanove te postoji li plan razvoja za naredne godine.

³⁰ M. Marušić, D. Prebežac, Istraživanje turističkih tržišta, Zagreb, Adeco, 2004., str. 83

Cjelokupno istraživanje temelji se na hipotezi koja glasi „Istarske destinacije imaju velik potencijal razvoja sportskog i zdravstvenog turizma.“. Analiza rezultata omogućila je prihvaćanje hipoteze.

Kao što je spomenuto, anketa je podijeljena u četiri dijela. Prvi dio posvećen je općim podacima o turističkim zajednicama gdje se doznaje koja je turistička zajednica sudjelovala u anketi te o godišnjoj posjećenosti destinacija. Drugi dio je usmjeren prema sportskom turizmu te njegovom razvoju u odabranim destinacijama. Anketom se pokušalo saznati koliki je postotak dolazaka zbog sportskog turizma, odnosno, je li sport glavni motiv dolaska u destinaciju. Također, koji se sve sportovi nalaze u ponudi grada, organiziraju li se sportske manifestacije te koliko su one doprinijele u porastu broja dolazaka i postoje li akcijski razvojni planovi sportskog turizma u spomenutim destinacijama. Treća sekcija posvećena je zdravstvenom turizmu. Kao i kod sportskog turizma, pokušava se procijeniti koliki je udio dolazaka u destinaciju zbog zdravstvenog turizma, koje se vrste zdravstvenog turizma nude u destinacijama i koje su najposjećenije lokacije za ovu vrstu turizma te postoje li akcijski planovi u samim destinacijama. Posljednji dio razmatra budući razvoj. Anketom se nastojalo dobiti informaciju kako destinacije planiraju spojiti zdravstveni i sportski turizam u svojim gradovima, otkriva se koje su vrste turizma u fokusu ulaganja te postoje li konkretne ideje o razvitku sportskog i zdravstvenog turizma u destinacijama. Rezultati ankete bit će detaljno predstavljeni sa zasebnom analizom svakog pitanja.

6.2. Rezultati istraživanja

U ovom potpoglavlju analizirat će se pojedina pitanja ankete koje će biti detaljno analizirana.

Odgovor na prvo pitanje donosi podatak o sudionicima ankete: turistička zajednica grada Poreča, turistička zajednica grada Rovinj, turistička zajednica grada Pule te turistička zajednica grada Barbana.

Sljedeće pitanje glasilo je „Kolika je godišnja posjećenost Vašeg grada?“ Podaci su prikazani u tablici broj jedan te u tablici broj dva.

Tablica 1. Dolasci odabranih destinacija

	Dolasci 2019.	Dolasci 2020.
Pula	465.316	161.105
Poreč	589.120	203.953
Rovinj	722.324	1.876.999
Barban	12.730	13.000

Izvor: izradila autorica rada

Iako u pitanju nije bilo specificirano da se navede broj noćenja ili broj dolazaka, turističke zajednice su upisivale ono što su smatrale ispravnijim, izuzevši Rovinj koji je napisao oba podataka. Kako bi se usporedili brojevi te dobili točniji podaci, pronađeni su podaci broja noćenja i dolazaka u 2019. te 2020. godine. Većina podataka bila je dostupna u raznim izvješćima na stranicama turističkih zajednica, no podatak o broju noćenja 2020. godine za Barban nije bio dostupan, kao što se može primijetiti u tablici 2. Podaci o dolascima ukazuju da je najveći broj napravio grad Rovinj.

U tablici 1 prikazani su dolasci u destinacijama koje su sudjelovale u anketi. Vidljivo je da je najveći broj dolazaka ostvario grad Rovinj 2020. godine sa 1.876.999 dolazaka. Najmanje dolazaka broji Barban sa samo 13.000 dolazaka 2020.godine. Grad Poreč je u toj godini ostvario 203.953 dolazaka, a grad Pula 161.105 broja dolazaka.

U 2019. godini najbolji rezultat po broju dolazaka opet pripada gradu Rovinju sa 722.324 dolazaka, zatim Poreč sa 589.120, Pula sa 465.316 dolazaka te posljednji je Barban sa 12.730 dolazaka.

Tablica 2. Noćenja odabranih destinacija

	Noćenja 2019.	Noćenja 2020.
Pula	2.300.000	1.000.000
Poreč	3.485.233	1.388.144
Rovinj	4.029.865	1.860.431
Barban	103.670	Nepoznato

Izvor: izradila autorica rada

Tablica prikazuje brojeve noćenja ostvarene 2019. i 2020. godine. Kao i u prijašnjem grafu, jasno je da je najviše noćenja ostvario grad Rovinj 2019. godine sa sveukupno 4.029.865 noćenja. Drugi najbolji bio je grad Poreč sa 3.485.233 noćenja, zatim Pula sa 2.300.000 noćenja te Barban sa 103.670 noćenja. U 2020. godini redosljed je isti kao i za 2019. godinu no brojevi noćenja su znatno manji zbog epidemije koronavirusa. Rovinj je ostvario 1.860.431 noćenja, Poreč 1.388.144 noćenja, zatim Pula sa 1.000.000 noćenja. Barban, kako je ranije spomenuto, nije imao dostupan podatak o broju noćenja za 2020. godinu.

U drugom dijelu ankete o sportskom turizmu analizirano je stanje sportske ponude u destinacijama.

Prvo pitanje glasilo je „Možete li procijeniti koliko postotak turista godišnje dolazi u Vašu destinaciju zbog sportskog turizma (sport kao glavni motiv dolaska)?“. Na pitanje su odgovorile sve destinacije osim Pule. Naime, iz turističke zajednice grada Pule dali su odgovor kako ne mogu točno procijeniti postotak turista koji dolaze u Pulu za prakticiranje sportskog turizma. Najveći postotak je u gradu Poreču, 30%, što je i očekivano s obzirom na to da taj grad intenzivno razvija sportski turizam te je jedan od glavnih destinacija u Istri za tu vrstu turizma. Idući najviši postotak, 20%, naveo je grad Rovinj te najniži je 15%, podatak koji je navela TZ Barbana.

Iduće pitanje glasilo je „Koji se sportovi nalaze u ponudi Vaše destinacije?“. Ponuđeni su vodeni sportovi, biciklizam, penjanje, planinarenje te dvoranski sportovi. Bilo je moguće nadodati još vrsta koje nisu spomenute u anketi. Rezultati ankete jasno

pokazuju da su biciklizam i vodeni sportovi prisutni u sve četiri destinacije, no planinarenje ne nudi niti jedna destinacija. Također prisutni su dvoranski sportovi te sportovi koji su popularni na svjetskoj razini poput nogometa, tenisa i rukometa. Ujedno, prisutno je i penjanje koje je označeno od strane TZ Rovinj. Rukometni kampovi ujedno su upisani od strane TZ Rovinj. Poreč je nadodao dvoranske sportove poput juda, karate, košarke i odbojke. U ponudi Pule nalaze se samo vodeni sportovi i biciklizam kao i na području Barbana.

Treće pitanje ovog segmenta, „Organizirate li sportske manifestacije? Ako da, koje?“, donijelo je vrlo detaljne odgovore. Turistička zajednica grada Poreča ne organizira sportske manifestacije, već kroz Javni poziv za dodjelu potpore i programa Potpore manifestacijama svake godine financijski podržavaju veliki broj sportskih manifestacija. Turistička zajednica Pule organizira Pula maraton koji se održava u rujnu te sufinanciraju ostale organizatore sportskih manifestacija. Turistička zajednica Barban organizira sportsko-rekreacijsku manifestaciju „Barbanska rivijera“. Događaj organizira jedriličarski klub Delfin uz potporu Općine i turističke zajednice Barban. Turistička zajednica grada Rovinja organizira veliki broj manifestacija. U 2019. godini organizirano je 17 manjih sportskih događaja poput „4. Istarski rally“, Basket tour te Međunarodni vaterpolo turnir veterana. Nadalje organiziraju veće manifestacije poput tenis turnira „Istarska Riviera“, „Popolana“ sportsko zabavna manifestacija, zatim INTL međunarodni rukometni kamp, Regata tradicijskih plovila te Regata RC 44 na koju dolaze svjetski poznati jedriličari. Može se zaključiti da TZ Rovinja ima znatno veću ponudu po pitanju sportskih manifestacija.

Iduće pitanje „Koliki je porast broja dolazaka zbog tih manifestacija?“ otkrilo je da Poreč nema uvid u taj postotak. U gradu Puli, zbog spomenutog pulskog maratona broj dolazaka povećao se za otprilike 5%, dok je u Barbanu zabilježeno povećanje od 10%. U Rovinju nemaju točan uvid u postotak povećanja, no ono je vidljivo po velikom broju sudionika na raznim natjecanjima. Sportske manifestacije koje privuku najviše sudionika su „Popolana“ sa 2.000 sudionika, INTL međunarodni rukometni kamp s više od 2.000 sudionika te Regata tradicijskih plovila koja je 2019. godine imala sveukupno 37 ekipa iz raznih dijelova Europe. RC 44 iako ne donosi veliki broj sudionika, sigurno privlači veliki broj gledatelja s kopna. Regata je vrlo atraktivna te mnoge poznate ličnosti dolaze upravo zbog te manifestacije.

Posljednje pitanje ovog segmenta glasilo je „Postoje li akcijski planovi sportskog turizma u Vašoj destinaciji?„. Poreč i Rovinj nemaju nikakav akcijski plan za sportski turizam, dok Pula i Barban imaju, no nisu navedeni točni nazivi dokumenata te u trenutku pisanja ovog rada nisu bili dostupni na njihovim web stranicama.

Treći dio ankete posvećen je zdravstvenom turizmu. Prvo pitanje „Možete li procijeniti koliko turista godišnje dolazi u Vašu destinaciju zbog zdravstvenog turizma (zdravlje kao glavni motiv dolaska)?“. Odgovori su bili raznovrsni. Poreč je izjavio kako nemaju razvijen zdravstveni turizam, grad Pula ne može procijeniti koliki je točan broj gostiju koji dolaze upravo zbog zdravstvenog turizma. Rovinj je jedini uspio odgovoriti precizno na pitanje. Njihov odgovor bio je da 20% gostiju dolazi upravo zbog zdravstvenog turizma. Turistička zajednica Barban je odgovorila da zdravstveni turizam u njihovoj destinaciji nije toliko razvijen.

Drugo pitanje, „Koje se vrste zdravstvenog turizma nalaze u Vašoj ponudi?“, dovelo je do potvrde o slabom razvitku zdravstvenog turizma. Wellness prevladava u dvije destinacije, Rovinj i Pula. Medicinski turizam prisutan je samo u Rovinju sa Specijalnom bolnicom za ortopediju i rehabilitaciju „Martin Horvat“. Poreč i Barban nemaju razvijeni zdravstveni turizam te su smatrali da ne mogu odgovoriti na postavljeno pitanje.

Nadalje, pitanje „Za odabranu vrstu zdravstvenog turizma navedite lokacije koje su najposjećenije u tom sektoru.“, odgovori su bili minimalni, što se nadovezuje na rezultate prijašnjeg pitanja. Poreč nema razvijen zdravstveni turizam te ne navode nikakvu lokaciju vrijednu spomena. Turistička zajednica Pule je kao lokaciju navela Hotel Park Plaza Histria, dok Barban nije imao odgovor na pitanje zbog nerazvijenog zdravstvenog turizma. Turistička zajednica Rovinja navela je hotele koji u svojoj ponudi imaju wellness centre, stomatološke ordinacije te bolnicu za rehabilitaciju i ortopediju „Martin Horvat“.

Posljednje pitanje ovog dijela, „Postoje li akcijski planovi zdravstvenog turizma u Vašoj destinaciji? „, dobio je iste odgovore, sve turističke zajednice odgovorile su sa „Ne“, što znači da zdravstveni turizam nema značajnu perspektivu razvoja u odabranim destinacijama.

Posljednji segment ankete nazvan je „Razvojni potencijal“, tu se ispituje o mogućnostima spajanja dvaju oblika turizma koja su spomenuta u radu te razni primjeri

kako to ostvariti. Prvo pitanje, „Na koji je način moguće spojiti zdravstveni i sportski turizam u Vašoj destinaciji?“. Poreč i Barban na ovo pitanje ne mogu dati odgovor zbog nerazvijenog zdravstvenog turizma. Turistička zajednica Pula kao primjer navodi Polikliniku Peharec koja se bavi rehabilitacijom prvenstveno kod sportaša. Rovinj navodi kako postoji mogućnost razvitka paketa usluga te plasman u pred i posezonskom periodu.

Iduće pitanje, „U koje vrste turizma postoji razvojni potencijal u Vašoj destinaciji?“ dobivaju se razni odgovori. Poreč navodi etno-gastronomiju i kulturu, Pula navodi turizam sunce i more, kulturu te rekreaciju. Grad Rovinj navodi zdravstveni, MICE, sportski i kulturni turizam, dok Barban navodi ruralni turizam.

Posljednje pitanje ankete, „Koje su konkretne ideje u razvoju sportskog i zdravstvenog turizma u Vašoj destinaciji?“ donijelo je slične odgovore u svim destinacijama. Poreč naglašava da zdravstveni turizam nije razvijen u destinaciji, no sportski turizam je dobro postavljen. Naglašava se kako veliki broj profesionalnih i amaterskih ekipa svake godine posjećuje Poreč zbog priprema ili raznih natjecanja. Pula, slično kao i Poreč, nema razvijen zdravstveni turizam dok se sportski turizam prvenstveno fokusira na outdoor iskustvo. Turistička zajednica Barbana naglašava poboljšanje cikloturizma. Rovinj nastavlja s organiziranjem raznih sportskih evenata koji su ranije spomenuti kod dijela ankete o sportskom turizmu. Za poboljšanje zdravstvenog turizma ne spominju se nikakve aktivnosti.

6.3 Osvrt na provedeno istraživanje

Nakon detaljne analize može se zaključiti da su analizirane destinacije usredotočene na razvoj sportskog turizma dok zdravstveni pada u drugi plan. Naime, Poreč i Barban nemaju uopće razvijen zdravstveni turizam. Iako su gradovi Rovinj i Poreč uzeti kao primjer za razvijeni turizam, očekivalo se da će samo jedan oblik turizma biti razvijen, no analizom rezultata ankete ustanovljeno je upravo suprotno. Najbolji primjer destinacije koja nudi zdravstveni i sportski turizam je grad Rovinj. Prema njihovim odgovorima turistička zajednica organizira veliki broj manjih ali i većih sportskih manifestacija koje privlače veliki broj natjecatelja ali i svjetske poznate, „celebrity“, gledatelje. Zdravstveni turizam se nudi u Specijalnoj bolnici za ortopediju i rehabilitaciju „Martin Horvat“ te raznim hotelima više kategorije.

Očekivani rezultati te dobiveni rezultati podosta se razlikuju. Očekivalo se da grad Poreč ima razvijeniji sportski turizam te da je veći postotak dolazaka gostiju upravo za tu vrstu turizma. Iako ima puno sportskih događaja niti jedan nije organiziran od strane grada već isti samo sufinancira manifestacije, što se znatno razlikuje od Rovinja u kojem su većina sportskih evenata organizirani od strane grada dok se ostali sufinanciraju. Ujedno, očekivalo se da grad Pula ima razvijen barem u nekoj mjeri sportski turizam.

Može se zaključiti kako je grad Rovinj dobar primjer za početak razvitka sportskog i zdravstvenog turizma te dokaz da mogu biti više-manje podjednako razvijene obje grane i time privlači veliki broj posjetitelja.

Provedeno istraživanje potvrdilo je hipotezu „Istarske destinacije imaju velik potencijal razvoja sportskog i zdravstvenog turizma.“, no potrebno je strateško promišljanje daljnjeg razvoja odabranih posebnih oblika turizma.

7. Zaključak

Provedeno istraživanje ukazalo je da su grad Poreč i Rovinj primjeri destinacija s razvijenim sportskim, odnosno zdravstvenim turizmom dok ostale destinacije imaju velike mogućnosti napretka. Time je potvrđena polazna hipoteza: „Istra ima veliki potencijal za razvoj sportskog i zdravstvenog turizma“.

U prvom poglavlju je analiziran pojam posebnih oblika turizma te njegov povijesni razvoj. Predstavljen je i razvoj posebnih oblika turizma na području Istre, ali i Republike Hrvatske.

Drugo poglavlje, nakon analize karakteristika Istre, prikazuje kako su posebni oblici turizma ključni u rješavanju problema održivosti. Može se zaključiti da je sezonalnost veliki problem te da treba težiti ostvarenju cjelogodišnjeg turizma.

Treće poglavlje posvećeno je sportskom turizmu, koje je definirano i podijeljeno na kategorije. Radom se prikazuje razvijenost sportskog turizma u Istri te se analiziraju određeni sportovi sa svojim manifestacijama. U Master planu razvoja primijećen je znatni interes u izgradnji golf terena na raznim lokacijama. Grad Umag i Poreč su vodeće destinacije po organiziranim manifestacijama u raznim sportovima.

U četvrtom poglavlju raspravlja se o zdravstvenom turizmu. Nakon definiranja te upoznavanja s raznim tipologijama, prelazi se na povijesni razvoj zdravstvenog turizma u Hrvatskoj. Trenutna ponuda u Istri je dostatna te nudi široki spektar ponude, od rehabilitacije i ortopedije pa do dentalne medicine. Osim Istarskih toplica ponuda je bazirana na wellness aranžmane pojedinih hotela više kategorije.

U posljednjem poglavlju su interpretirani rezultati istraživanja u turističkim zajednicama Poreč, Rovinj, Pula i Barban. Rezultati su pokazali da je Rovinj primjer razvitka dviju odabranih vrsta turizma, kojeg vrlo dobro prati grad Poreč, dok kod ostalih analiziranih područja ima još prostora za napredak i usavršavanje.

Istra je velika turistička destinacija te može razviti većinu vrsta posebnih oblika turizma no potrebno je strateški planirati i kreirati adekvatne akcijske planove za budući razvoj.

Literatura

- Bartoluci M. i N. Čavlek, *Turizam i sport – razvojni aspekti*, Zagreb, Školska knjiga, 2007.
- Bartoluci M., *Sport u turizmu: zbornik radova Međunarodnog znanstvenog skupa „Menedžment u sportu i turizmu“*, Zagreb, Kineziološki fakultet, 2004.
- Blažević I., *Turizam Istre*, Zagreb, Savez geografskih društava Hrvatske, 1984.
- Car A. i M. Seršić, „*Od blatne kupke do wellnessa*“: razvoj zdravstvenog turizma u Hrvatskoj, Opatija, Hrvatski muzej turizma, 2010.
- Čabaravdić A., *Turizam u Istri: od davnina do danas*, Žminj, Čakavski sabor, 2018.
- Čorak, S. i V. Mikačić, *Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno*, Zagreb, Institut za turizam, 2006.
- Horwath HTL, *Master plan turizma Istarske županije 2015. – 2025. : Finalni izvještaj Master plana*, Poreč, Turistička zajednica Istarske županije, 2014.
- Jadrešić V., *Janusovo lice turizma: od masovnog do selektivno-održivog turizma*, Zagreb, Plejada, 2010.
- Marušić M. i D. Prebežac, *Istraživanje turističkih tržišta*, Zagreb, Adeco, 2004.
- Pančić Kombol, T., *Selektivni turizam. Uvod u menedžment prirodnih i kulturnih resursa*. Matulji: TMCP Sagena, 2000.
- Rabičić B., *Selektivni oblici turizma*, Beograd, Visoka turistička škola strukovnih studija, 2013.

Znanstveni radovi

- Ivanišević G., „Prirodne pretpostavke zdravstvenog turizma u Hrvatskoj“ , *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin (online)*, No. 27, 2016., str. 11-23
dostupno na:

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=252211 (pristupljeno 31.01.2021.)

- Ivandić N., Kunst I. i N. Telišman-Košuta, „Pretpostavke održivosti zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj – Načela razvoja i ključni činitelji uspjeha“ , *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin (online)*, No. 27, 2016., str.25-46

dostupno na:

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=252213 (pristupljeno 31.01.2021.)

- Gregorić M., Sečan M., Pomper R. i M. Miklik (2019.); „ Prilike za razvoj poduzetništva u okviru dentalnog turizma u Hrvatskoj“, *Obrazovanje za poduzetništvo – E4E: znanstveno stručni časopis o obrazovanju za poduzetništvo (online)*, Vol.9 No.2, 2019., str. 85-100

dostupno na:

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=335177 (pristupljeno 31.01.2021.)

- Škorić S., „ Sportski turizam i njegovi učinci na turističke destinacije – primjer Istre“, *Acta Turistica*, Vol. 20 No. 1, 2008., str. 67-92 dostupno na:

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=113262 (pristupljeno 31.01.2021.)

Internet izvori

- Službeni portal Turističke zajednice Istarske županije, dostupno na: <https://www.istra.hr/hr> (pristupljeno 01.07.2021.)
- Istra, Hrvatska Enciklopedija, dostupno na: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=28002> (pristupljeno 01.07.2021.)
- Održivi razvoj turizma u Hrvatskoj, dostupno na: <http://www.odrzivi.turizam.hr/default.aspx?id=97> (pristupljeno 28.06.2021.)
- Kalendar događanja i evenata u Istri, dostupno na: https://www.istra.hr/hr/kalendar?keyword=&local_entity_id=&type=10&date_min=&date_max=&page=1 (pristupljeno 20.06.2021)
- 100 Miles of Istria – The biggest croatian trail running race, dostupno na: <https://www.istria100.com/language/hr/> (pristupljeno 02.07.2021.)
- Wellness hoteli u Istri namijenjeni opuštanju, dostupno na: <https://www.istra.hr/hr/dozivljaji/zdravlje-i-ljepota/wellness-hoteli> (pristupljeno 04.07.2021.)

Popis tablica

- Tablica 1. Dolasci odabranih destinacija
Izvor: izradio autor
- Tablica 2. Noćenja odabranih destinacija
Izvor: izradio autor

Popis priloga

1. Struktura ankete, izradila autorica rada

Prilog 1. Struktura ankete

PODACI O TURISTIČKOJ ZAJEDNICI

1. Turistička zajednica grada _____
2. Kolika je godišnja posjećenost Vašeg grada? (broj turista)

SPORTSKI TURIZAM

1. Možete li procijeniti koliki postotak turista godišnje dolazi u Vašu destinaciju zbog sportskog turizma (sport kao glavni motiv dolaska)? _____
2. Koji se sportovi nalaze u ponudi Vaše destinacije? (biciklizam, vodeni sportovi, trekking...)
3. Organizirate li sportske manifestacije? Ako da, koje?
4. Koliki je porast boja dolazaka zbog tih manifestacija?
5. Postoje li akcijski razvojni planovi sportskog turizma u Vašoj destinaciji?

ZDRAVSTVENI TURIZAM

1. Možete li procijeniti koliko turista godišnje dolazi u Vašu destinaciju zbog zdravstvenog turizma (zdravlje kao glavni motiv dolaska)? _____
2. Koje se vrste zdravstvenog turizma nalaze u Vašoj ponudi? (Wellness, termalni, medicinski)
3. Za odabranu vrstu zdravstvenog turizma navedite lokacije koje su najposjećenije u tom sektoru. (imena)
4. Postoje li akcijski razvojni planovi zdravstvenog turizma u Vašoj destinaciji?

RAZVOJNI POTENCIJAL

1. Na koji je način moguće spojiti zdravstveni i sportski turizam u Vašoj destinaciji?
2. U koje vrste turizma postoji razvojni potencijal u Vašoj destinaciji?
3. Koje su konkretne ideje u razvoju sportskog i zdravstvenog turizma u Vašoj destinaciji?

SAŽETAK

Orijentacija ovoga rada bit će dvije vrste selektivnog turizma: zdravstveni i sportski turizam. Zdravstveni turizam u Istri razvijen je u određenim destinacijama poput Rovinja sa Specijalnom bolnicom za ortopediju i rehabilitaciju „Martin Horvat“ i Istarskim toplicama u blizini Buzeta, dok je sportski turizam prvenstveno okrenut prema razvoju cikloturizma te vodenim sportovima. Istra ima veliku mogućnost za dodatni razvoj odabranih selektivnih vrsta turizma te stvaranjem ponude ili turističkog proizvoda koji spaja ove vrste turizma. Glavna hipoteza ovog rada glasi: „Istra ima veliki potencijal za razvoj sportskog i zdravstvenog turizma“. Svrha je rada uvidjeti trenutno stanje i pronaći mogućnosti dodatnog razvitka sportskog i zdravstvenog turizma u Istri. Cilj je rada prepoznati potencijal razvoja sportskog i zdravstvenog turizma u Istri te potaknuti na ulaganje u iste.

Struktura rada podijeljena je u pet poglavlja. U prvom poglavlju predstaviti će se posebni oblici turizma u Republici Hrvatskoj te u Istri. U drugom poglavlju raspraviti će se o Istri kao destinaciji posebnih oblika turizma, o njenim karakteristikama te o problemima održivosti turizma u RH. Treće poglavlje predstavlja koncept sportskog turizma, dok četvrto zdravstveni turizam. Posljednje poglavlje posvećeno je komparativnoj analizi i studiji slučaja.

Rezultati provedenog istraživanja pokazuju kako su grad Rovinj i Poreč primjeri razvitka dviju odabranih vrsta turizma, dok kod Pule i Barbana ima još prostora za napredak i usavršavanje. Ujedno dokazano je da sportski i zdravstveni turizam mogu biti podjednako razvijeni u istoj destinaciji.

Ključne riječi: posebni oblici turizma, Istra, sportski turizam, zdravstveni turizam

ABSTRACT

The orientation of this paper will be two types of selective tourism: health and sports tourism. Health tourism in Istria is developed in certain destinations such as Rovinj with the Special Hospital for Orthopedics and Rehabilitation "Martin Horvat" and Istrian Spa near Buzet, while sports tourism is primarily focused on the development of cycling and water sports. Istria has a great opportunity for further development of selected selective types of tourism and by creating an offer or tourist product that combines these types of tourism. The main hypothesis of this paper is: "Istria has great potential for the development of sports and health tourism." The purpose of this paper is to see the current situation and find opportunities for further development of sports and health tourism in Istria. The aim of this paper is to identify the potential for the development of sports and health tourism in Istria and encourage investment in them. The structure of the paper is divided into five chapters. The first chapter will present special forms of tourism in the Republic of Croatia and in Istria. The second chapter will discuss Istria as a destination for special forms of tourism, its characteristics and the problems of tourism sustainability in the Republic of Croatia. The third chapter presents the concept of sports tourism, while the fourth health tourism. The last chapter is devoted to comparative analysis and case study.

The results of the research show that the cities of Rovinj and Poreč are excellent examples of the development of two selected types of tourism, while in Pula and Barban there is still room for improvement and improvement. At the same time, it has been proven that sports and health tourism can be equally developed in the same destination.

Key words: Special Interes Tourism, Istria, Sport tourism, Health tourism